

חינוך של בעי (ליום ה')

באגרת שנכתבה ע"י רבינו גבאי הי"ד שביה במדינתה הוא מוסר על התפתחות הישיבה, "שבמעט זמן למדנו קרוב לז' מסכתות של גמרא, ופירשנו כל המסכתות ע"פ שיטת הרמב"ם ז"ל, ועשינו חיבור נכבד" — — — — — וכן הצליחו חכמי המדרש, וביניהם יודעים על מה חמשה מסכתות של גמרא, על מה ועל לשון ד' סדרי משנה, — — — — — ומהם משתדלים בזולת ע"ך — — — — — וכל אלו הולמים בבית מדרשם אין להם על מה שיסמנו, וזולת לה' ולהם עיניהם, והם יושבים ולומדים מן הבקר ועד הערב בלא אפילו טעה אחת של בטלה, ולילה כיום יאיר ומעוניהם מר כחות עליהם".

בחודשי קיומה של הישיבה בינו קיים רבינו את הבטחתו להעלות את זכרם של נדיבי העם התומכים בהחזקת הישיבה במי קומות הקדושים, בדבריו של רבינו "וב' חודש תמוז הנוכר הלכתי ונשתתחתי על קברות צדיקים דרך ג' ימים וג' לילות, עד שי נשתתחתי על כל קברות הצדיקים שיש בכל ארץ ישראל כמעט", יש לציון כי עוד לפני כן, בח' אדר יצא רבינו עם תלמידיו ל"זיכרה" (השתתחתי) על קבר הצדיק בסביבות צפת, ובין היתר יושב שלש ימים רצופים יחד עם תלמידיו באוד, רשב"י במדון. בימים ההם נוגע לערו "הדלקה" בכל לילה ואחד מתלמידיו מספר כי "גם הרב הדליק כמה בגדים, וישבו בזאת הבית שיש בה קבר הרשב"י ממש, ולמדנו שם בחשק גדול ובאהבה גדולה ובשמחה — — — — — וישעיה שהתחלנו האיד" רות היה הארה גדולה והרגש גדול בנש" מתניו".

בעת ביקורו זה בצפת נתקבל בכבוד גדול בשיצאו כל גדולי העיר ופקידיו להקביל פניו ואיכסנו אותו "בדויה שיש בי מדרש למעלה של הרב יוסף קארו ודיה יושב בו גם הרב האר"י" — — — — — אולם כשהגיע לביקור בקומות הקדושים שבטבריה דפ' ציר בו ה"ת אבולעפא והרבה עליו שי- דולים ופוסקים להתיישב בטבריה ולעמוד בראש הישוב היהודי המחודש בעיר זו.

גדולים בשבת תחכמונים, לשם לפאר ולתהלה של קהילות איטליה, והיה זה בחודשי חשון כסלו תק"ב. יש לציון כי בתקופת שהותו באיטליה נעשו נסיונות למנוע את עלייתו מטעמי יוקר חיים ותנאים קשים וכן הגיעו אליו שמעות מדאגות על המצב בירושלים או"לם הוא דחה את הנסיונות לעזב בעדו. בשאיפתו לעלות לארץ הקדש דחה אמנם את כל השמועות שהיו מכוונות למנוע בעד עלייתו, אלא יש יסוד להניח כי היה ממש בשמועות אלו, ובבוא רבינו עם תלמידיו לארץ הקדש, קבעו את ישיבתם בעיר עכו, אם כי את עיניהם נשאו לירושלים עיר הקדש והמקדש, ולפי דעה אחת החליט לשהות כאן עד אשר ישתפר המצב בירושלים עצמה.

היה זה בימי שלטונו של השי"ת דאחר אל עאמר, מושל ארץ הגליל, נוטה חסד ל"י הודים והוא הוא שסייע להר"ח אבולעפא בחיורו הישוב בטבריה, ומלבד בנייה של טבריה השיש את ידו גם להתחדשות הי- שובים היהודיים בשפרעם, בסקיען, ובכפר יסיף הסמוכה לעכו, ובעקבות מצב הבטי חזן שהשתרר בארץ הגליל "כי הארץ שקטה מפחד רעה ואין מחירי", נוצרו תנאים לשוב יהודי גם בכעו.

ההכרעה בין טבריה לירושלים
חדשים אחדים, החל משלהי חשון עד סוף אייר תק"ב, נשאר מושב הישיבה בעכו, ושם התמידו בלימוד "ככל הכתוב בתוספת זיורו והצלחה מה' עד סוף אייר" אולם לאחר שנפטר שנים מבני החבורה, אחד מבני הישיבה, איש חכם וחסיד ר' שמואל נחמן, ואחד סמוך נער קטן יהודה הכהן — מספר רבינו — "ואחותני רעה בראותי פרץ על פרץ, קטן וגדול, תיכף רעשתי ועקרתי ממקום זה עכו, שהוא בספק אר"י, והלכנו כולנו לכפר סקיען תוב"ב, שהוא אר"י בצפת וטבריה, ויש שם המערה שבה נטמן רשב"י ע"ה והחרוב שממנה היה מתפרנס וקדשנו עצמנו ולמדנו שם ב' חדשים, סיון ותמוז, בכל תנאי המדרש".

עציר לעיר ונתקיים בי הנמלס מן הפחד יפול אל הפחת" ושנים אחדות ישב על התורה ועל העבודה, יחד עם חברים מקיבים לקולו בעיר פאס. בימים ההם היה רעב כבד מאד במרוקו הנוצק בשם "הרעב של שנת ה"ץ", כשחמ"ב בעונינו רוב אנשי המדינה מתי רעב והנשואים הרה נסו, ויחד עם רבני הי- עיר גלה גם רבי חיים בן עטר לעיר הי- בירה טיטואן, מקום מושבם של קונסולי אירופה ושם היתה להם הרווחה, אולם לנוכח ההרפתקאות שהשתרגו עליו, הח' ליש רבינו כי הגיעה השעה לעלות לעיר הקדש, "והאיר ה' עיני שכלי, אין זה אלא לקום ולעלות אל מקום חשבתי בו הוא מקום השכינה עיר ההמה עיר החביבה על אלקי עולם וממשלות עולם עליון ו' תחתון, ואורתי כגבר חלצי, סיכנתי עצמי סכנות גדולות דרך מדבר" כדי להגיע אל ארץ משאת נפשו, אל מקום סהור היא ארץ ישראל הסהורה, כי ארץ העמים היא טמאה, היא נעפרה ואפילו איריה".

כבר בחינו נפוצו הספורים על הנסים שאירעו לו בדרכו הקשה, דרך מדבריות אפריקה, לאיטליה, ורובני אלגריה המספרים מקצת שבחו במדה שאין למעלה הימנה "מב' לבר אלהיך" — — — — — וכגון דא צריך לאודועי ולברך עליו ברוך שחלק מתכמתו ליראיו — — — — — ויראת ה' היא אוצרו היא שעמדה לו לשומרו בכל הדרכים שב- חוקת סכנה שעבר בהם מקצה המערה וניסים טובא שאחרחישו ליה". אחד מבני הדור מספר עליו "שניצל מכבשן האש ועליו נאמר הלא זה אוד מוצל מאש", ואילו ר' יוסף כנאפו מבני הדור השני את ריו מספר "שהיה עובד אורח במדבר שלם עם השיירה, במקום חיות ולסטים והרב ז"ל "זכה להכריח הארי — — — — — כשראה אריה גבור בא לפניו לטרף טרף לעצמו" — — — — —

כל הדרכים מובילות לירושלים
לא היתה זו עליית יחיד. בימים ההם היתה התעוררות כללית לעלה לאר"י, כדבריו בקול הקורא שהופץ על ידו בקרב קהילות איטליה, "כל בחירי המוני עם אלקי אברהם גאספו ממזרח וממערב, הללו דרך אניה בלב ים, והללו ממדבר הרים, לעלות לעיר הרים סביב לה להתגלגל בעפרה, והוא מוסיף "על לעשות לה' הן המה הג' בורים גבורי כח בתורה אמיץ כח, נסעו יחידו חד לפנים וחד לאחור, ושמו פניהם אל המקום אשר בחר בו ה' וירושלם הק' דושה והעלייה — — — — — ואנכי אחור לא נסוגתי וממקומי נסעתי וסוד מתקני עם חברתי עלה נעלה את פני ה'".

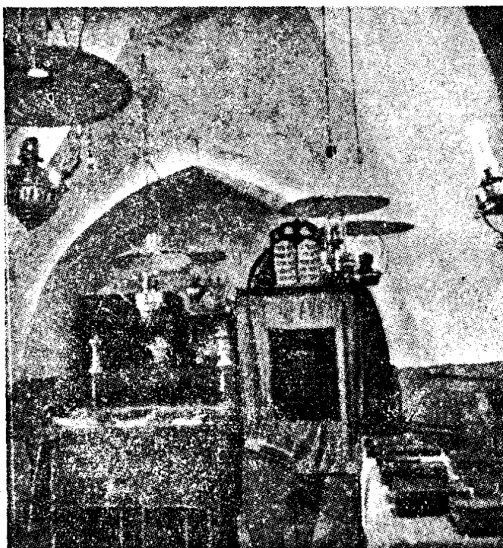
רבינו התכוון לייסד בעיר הקדש את ישיבתו-מדרש כנסת ישראל, שבה למדו תלמידיו שבאו אתו ממרוקו, "המה חכמים מחוכמים, בכתר היראה והאהבה והענוה מוכתרים", ועל כן סובב בערי איטליה להבטיח את תמיכתם של גרבי עם שיטלו על עצמם את המשימה לכלכל את הישיבה בקול הקורא הוא מתווה גם את תכניתו: "וסדר מדרש זה הוא על זה האופן: תלמוד תורה מן הבוקר ועד הערב, בחברה למעלה מעשרה, גם לשום לילות כימים בעקס התורה ובתחנונים, מול שוכן מעונים בעד כללות עם אמונים. נדיבי העם שנקראו ליטול את השם, "ליכנס בכלל החברים המייסדים מדרש זה" נענו לקריאתו, ול' אחר שהבטיח את החזקת הישיבה יצא רבינו בדרכו לא"י, יחד עם בני ישיבתו, ואליהם נוספו, גם בני איטליה, חכמים

שלשה המה בין הספרים שנתחברו בי דורות האחרונים ונתקבלו בכל קהלות ישראל, שיטת הקדושה שלהם מתבטא גם בשם-הלואי בו יכינו בני שלומי אמוני ישראל, מתבררים — ילידי חוץ לארץ ש' עלו אל הקדש ונתקדשו בקדושתה של אר"י: "אלשך הקדוש" בן יהדות המזרח שעלה מארדנופולי שבטורכיה לצפת והצי טרף לגורי האר"י, "שלח הקדוש" בן יה' דות המערב שעלה מפרגא ושימש כרבה של העדה האשכנזית בירושלים, ואור החיים הקדוש, בן יהדות ספרד שזכה להערכה מיוחדת בקרב יהדות אשכנז.

במרוקו רב מקהילות ישראל במזרח אירופה, באחת מארצות אפריקה הצפונית, התגורר רבי חיים בן עטר, מחברו של הספר "אור החיים", אולם אורו הנוצח הביע עד למרחוק. עוד בחייו של אותו צדיק הגיע שמעו כקדושו עליון וכאנו בתורה גם יחד, למדינות רוסיה הרחוקה. ספריו זכו לתפוצה נרחבת גם בקרב יהודי אשכנז במדה שלא זכו לה גדולי היהדות הספרדית בדורות האחרונים. מקום מיוחד שמור לו, שכבר בימים ההם, לפני מאתיים שנה, שי- מש כמקשר ראשון בין יהדות מזרח ומערב, ומאז ועד היום שמור זכרו לב- רכה ולהערכה בקרב קהילות מזרח ומערב גם יחד.

קהילת סאלי, עיר מולדתו, נודעת בדבריו ימי ישראל לפני מאות בשנים. רבי יהודה אבן יורגה, מרושמי הקורות בימי גירוש ספרד מספר בספרו "שבט יהודה" כי בימי גירוש היהודים מפורטוגל בשנת רנ"ג, "היו הולכים הנזירים, נערי בני ישראל קרוב אל המקום ההוא הנקרא סאלי, לקושש סמוך לים מאשר ימצאו להשיב נפש, ובעל אניה גדולה מגויים נתן לכל אחד פרוסת לחם, ואחר אשר נכנסו לספינה, העלה הוילון (המפרשים) והוליק את כולם לשביה, כן היה מספר כי, כשהגיעו אנשי הגירוש למלכות פאס (היא בירת מרוקו) נמ- צאו נשים ב' מאות, קצתן זקוקות ליכנס וקצתן עגונות, ונאספו כולם בעיר הנקי דאת סאלי" (סאלי) ובני בית גדול ונכנסו כולן שם ועושות מלאכה, ומ' להיות היו מוצאות להן לחם ומים לבד, וכל השאר תונותו לתלמידים להתפרנס".

בדרך נדודים
בשנת תני' נולד וקיבל תורה מפי אבי אביו שאף הוא נקרא רבי חיים בן עטר אולם לא ניתן לו ליטב בשלוה שכן נדדף על עסקי ממונות ע"י השליטים, כדבריו בהקדמתו לספרו "אור החיים" על התורה "לדקו" בתפיסה במסירה ועליה". באין מכנסח לרע מחיי להרגיע ואני בתוך עמקי ים הצרות, — תפיסות על עסק ממון ועל עסקי נפשיות. הוא המשיך ללמוד תורה על אף החל, ולמדת מתוך תורה חשבתי ואל אור החיים נחתי לבי ועיני שכלי" אולם הוא נאלץ לנדוד מעירו, ונדדתי

פנים ביהמ"ד אור החיים בירושלים העתיקה